

Sygn. akt III USKP 32/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania M. S.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Radomiu

o prawo do emerytury,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 26 kwietnia 2023 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie

z dnia 15 grudnia 2020 r., sygn. akt III AUa 824/19,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Lublinie do ponownego rozpoznania oraz
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Radomiu wyrokiem z dnia 10 października 2019 r. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Radomiu z dnia 22 października 2018 r. odmawiającą przyznania ubezpieczonemu M. S. prawa do

emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach w ten sposób, że przyznał ubezpieczonemu prawo do tego świadczenia od dnia 22 października 2018 r.

W sprawie tej ustalono, że ubezpieczony, urodzony 22 października 1958 r., w okresie od dnia 1 września 1973 r. do dnia 20 czerwca 1976 r. pracował w P. oraz uczęszczał do Zasadniczej Szkoły Budowlanej dla Pracujących w Radomiu, którą ukończył w dniu 20 czerwca 1976 r., uzyskując zawód elektromontera. Od dnia 21 czerwca do dnia 17 listopada 1976 r. nie pracował zawodowo, mieszkał z rodzicami w miejscowości M., gm. K. i pracował w ich gospodarstwie rolnym o powierzchni 6,24 ha przy sianokosach, żniwach, wykopkach ziemniaków, orał, bronował, plewił ziemniaki i warzywa, przygotowywał karmę dla świń, wyrzucał obornik. Gospodarstwo rolne nie było zmechanizowane, były w nim 3 krowy, 10 świń, koń, kury. Ubezpieczony pracował w gospodarstwie rolnym rodziców około 8 godzin dziennie.

Od dnia 18 listopada 1976 r. do dnia 30 czerwca 1987 r. i od dnia 12 grudnia 1987 r. do dnia 31 grudnia 1998 r. ubezpieczony zatrudniony był w R. w R.. Pozostając w zatrudnieniu - w okresie od dnia 27 kwietnia 1979 r. do dnia 8 kwietnia 1981 r. - odbywał zasadniczą służbę wojskową. Do pracy powrócił w dniu 15 maja 1981 r. Przedsiębiorstwo, w którym był on zatrudniony na stanowisku elektromontera zmieniało nazwę na R. w R., potem na „P.” S.A. Oddział w R. (dalej również jako Zakład). Przedsiębiorstwo to zajmowało się budową instalacji napowietrznych linii elektrycznych oraz instalacją wewnątrz budynków, w tym instalacji elektrycznej, hydraulicznej i gazowej. Ubezpieczony zajmował się wyłącznie budową napowietrznej i ziemnej linii elektrycznej. Pracował w brygadzie składającej się z 6-7 osób, w skład której wchodził tylko elektromonterzy. Przed położeniem kabli przy linii napowietrznej najpierw wykopywane były doły pod słupy oświetleniowe, następnie stawiane słupy elektryczne i oświetleniowe, po czym układano przewody elektryczne tj. druty pomiędzy słupami. Układano również kable elektryczne w wykopach - w tym celu ręcznie kopano rowy, w których układano później kable elektryczne. Ubezpieczony stawiał stacje T. na słupach oraz na ziemi, składało się je z elementów betonowych. Linie elektryczne ciągnięte były do budynków oraz do różnych zakładów. Prace nie były wykonywane pod napięciem. Po ułożeniu linii elektrycznych prąd uruchamiał brygadzysta lub kierownik oraz zakład energetyczny. Ubezpieczony

pracował 8 godzin dziennie, w tym również zimą. B., w której pracował nie zajmowała się układaniem linii energetycznych w budynkach - pracowała wyłącznie na zewnątrz. Z ubezpieczonym pracowali T. N. i S. G., którym Sąd Okręgowy w Radomiu - odpowiednio wyrokami z dnia 6 grudnia 2016 r., VI U 1465/15 i z dnia 21 listopada 2013 r., VI U 1131/13, przyznał prawo do emerytury w obniżonym wieku.

Organ rentowy w zaskarżonej decyzji uznał, że na dzień 1 stycznia 1999 r. ubezpieczony ostatecznie udowodnił 24 lata, 11 miesięcy i 15 dni okresów składkowych i nieskładkowych oraz okresów uzupełniających (okres opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników został mu zaliczony na skutek złożenia zaświadczenia z KRUS). Do ogólnego stażu pracy nie zaliczył ubezpieczonemu okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców od dnia 21 czerwca do dnia 17 listopada 1976 r., a do stażu pracy w szczególnych warunkach zatrudnienia w P. S.A. w P. w okresie od dnia 18 listopada 1976 r. do dnia 30 czerwca 1987 r. i od dnia 12 grudnia 1987 r. do dnia 31 grudnia 1998 r.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy na podstawie art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 504 ze zm., dalej jako ustawa emerytalna) uznał odwołanie za uzasadnione. W ocenie tego Sądu zebrany w sprawie materiał dowodowy pozwalał na zaliczenie ubezpieczonemu, zgodnie z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej, do ogólnego stażu ubezpieczeniowego okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców po ukończeniu 16 roku życia. Ubezpieczony zarówno w trakcie uczęszczania do Zasadniczej Szkoły w R., którą ukończył w dniu 20 czerwca 1976 r., jak i od dnia 21 czerwca do dnia 17 listopada 1976 r. nigdzie nie pracując zawodowo, mieszkał z rodzicami, był więc domownikiem i wykonywał prace w gospodarstwie rolnym po około 8 godzin dziennie. Doliczenie tego okresu do uznanego przez organ rentowy powoduje, że ogólny staż pracy ubezpieczonego wynosi 25 lat, 4 miesiące i 13 dni.

Sąd Okręgowy przyjął także, że ubezpieczony wykazał co najmniej 15 lat okresu pracy w szczególnych warunkach, ponieważ pracując na stanowisku elektromontera w okresach od dnia 18 listopada 1976 r. do dnia 30 czerwca 1987 r. i od dnia 12 grudnia 1987 r. do dnia 31 grudnia 1998 r. wykonywał prace przy montażu, remoncie i eksploatacji urządzeń elektroenergetycznym, o których mowa

w dziale II rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r. Nr 8 poz. 43 ze zm., dalej jako rozporządzenie z dnia 7 lutego 1983 r.), a zatem spełnił wszystkie przesłanki określone w art. 32 w związku z art. 184 ustawy emerytalnej. Wykonując w takcie zatrudnienia w spornych okresach czynności elektromontera ubezpieczony zajmował się budową napowietrznych linii elektrycznych, w tym wykonywał wszystkie prace związane z podłączaniem linii energetycznej, tj. wytyczenie linii (kopanie rowów, dołów), rozciągnięcie i stawianie słupów, pociągnięcie linii (rozciągnięcie przewodów), stawianie stacji T., wykonanie przyłączy na słupach oraz rozdzielniach. Potwierdza to świadectwo pracy w szczególnych warunkach, w którym pracodawca wskazał, że prace te ujęte zostały w dziale V, poz. 2 pkt 6 wykazu A stanowiącego załącznik nr 1 do zarządzenia nr 9 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 1 sierpnia 1983 r. w sprawie wykazu stanowisk pracy w zakładach pracy nadzorowanych przez Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach uprawniające do wcześniejszego przejścia na emeryturę oraz do wzrostu emerytury lub renty (Dz.Urz. z 1983 r. Nr 3 poz. 6, dalej jako zarządzenie nr 9). Zakład zajmował się elektryfikacją wykonując m.in. montaż linii napowietrznych przy budowie połączeń elektrycznych do zasilania gospodarstw i przedsiębiorstw, jak też transformatorów oraz modernizacją linii już istniejących. O charakterze jego działalności świadczy również dokumentacja zgromadzona w aktach osobowych ubezpieczonego, z której wynika, że w dniu nawiązania stosunku pracy Zakład funkcjonował pod nazwą R. w R., a po przekształceniu w „P.” Oddział w R. nadal zajmował się montażem, remontem i modyfikacją linii energetycznych, a charakter pracy ubezpieczonego nie uległ zmianie. Sąd Okręgowy przypomniał, że prace przy montażu, remoncie i eksploatacji urządzeń elektroenergetycznym określone są w dziale II rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., poświęconym energetyce, która to gałąź przemysłu zajmuje się wytwarzaniem (przetwarzaniem) energii elektrycznej oraz ciepłej i dostarczeniem jej odbiorcom. Niemniej jednak, mimo że zakład pracy ubezpieczonego podlegał pod inny resort, tj. pod Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych, nie dyskwalifikuje to charakteru działalności zarówno

zakładu pracy, jak i pracy samego ubezpieczonego, a więc nie wyklucza możliwości zaliczenia wykonywanych przez niego prac do działu II rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., tj. w energetyce. Już sama nazwa pracodawcy wskazuje, że Zakład zajmował się zakładaniem wszelkiego rodzaju instalacji, w tym elektryfikacją, a więc przetwarzaniem energii elektrycznej i dostarczeniem jej odbiorcom. Wprawdzie ustawodawca nie wyszczególnił konkretnych stanowisk pracy składających się na prace w dziale energetyki, jednak oczywistym jest, że zarówno montaż, jak i demontaż linii energetycznych wymaga wpierw odpowiedniego przygotowania stanowiska pracy. Wykonywanie prac przygotowawczych, ściśle związanych z pracą w warunkach szczególnych, nie powoduje wyłączenia tych prac i uznania, że część z nich nie była wykonywana w pełnym wymiarze czasu pracy w szczególnych warunkach. Podlegają one zatem doliczeniu do czynności wykonywanych na danym stanowisku. W ocenie Sądu Okręgowego wymienione prace odpowiadają również czynnościom opisanym w dziale II ust. 1 pkt 4 zarządzenia nr 9 jako wykonywanym przez „elektromontera instalacji i urządzeń elektroenergetycznych”. Zarządzenia wydane na podstawie delegacji dla Rady Ministrów do określenia rodzajów prac lub stanowisk pracy oraz warunków, na podstawie których przysługuje prawo do emerytury w określonym wieku, mają funkcję informacyjną, uściślającą i mogą być stosowane posiłkowo, przy wykonywaniu pracy wymienionej w rozporządzeniu na poszczególnych stanowiskach określonych w zarządzeniach, jako praca w warunkach szczególnych. Do stażu pracy w szczególnych warunkach Sąd Okręgowy zaliczył też ubezpieczonemu okres pełnienia przez niego zasadniczej służby wojskowej od dnia 27 kwietnia 1979 r. do dnia 8 kwietnia 1981 r., ponieważ po jej zakończeniu wrócił on do poprzedniego pracodawcy, podejmując z dniem 15 maja 1981 r. na podstawie umowy o pracę zatrudnienie na uprzednio zajmowanym stanowisku.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniósł organ rentowy, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie: - art. 184 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej w związku z § 2 ust. 1 i § 4 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., przez uznanie, że ubezpieczony wykonywał prace w szczególnych warunkach, podczas gdy praca na stanowisku montera instalacji elektrycznych przy budowie napowietrznych linii elektrycznych nie

stanowi pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu tego rozporządzenia, - art. 32 ust. 1a ustawy emerytalnej, przez jego niezastosowanie i nie wyłączenie z okresów pracy w warunkach szczególnych przypadających po dniu 14 listopada 1991 r. okresów zasiłków chorobowych, - art. 5 ust. 1 ustawy emerytalnej, przez zaliczenie do stażu pracy w szczególnych warunkach okresu pozostawania ubezpieczonego bez pracy po odbyciu służby wojskowej, a przed podjęciem pracy, tj. od dnia 9 kwietnia do dnia 14 maja 1981 r., jak też przez zaliczenie do tego stażu okresu służby wojskowej, chociaż nie wrócił on do pracy w ciągu 30 dni.

Sąd Apelacyjny w Lublinie wyrokiem z dnia 15 grudnia 2020 r. oddalił apelację oraz zasądził od organu rentowego na rzecz ubezpieczonego kwotę 240 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne, dokonaną ocenę dowodów, jak i rozważania prawne poczynione przez Sąd pierwszej instancji. Zwrócił uwagę, że Zakład, w którym był zatrudniony ubezpieczony zajmował się elektryfikacją wykonując m.in. montaż linii napowietrznych przy budowie połączeń elektrycznych do zasilania gospodarstw domowych, przedsiębiorstw, jak też transformatorów oraz modernizacją linii już istniejących. O charakterze tej działalności świadczy dokumentacja zgromadzona w jego aktach osobowych, z której wynika, że w dniu nawiązania stosunku pracy Zakład funkcjonował pod nazwą R. w R., a ubezpieczony w spornych okresach wykonywał wszystkie prace związane z podłączaniem linii energetycznych. Praca wykonywana była stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Po przekształceniu w P. „P.” Oddział w R., Zakład wciąż zajmował się montażem, remontem i modyfikacją linii energetycznych, a charakter pracy ubezpieczonego nie uległ zmianie. Sama nazwa wskazuje, że Zakład zajmował się zakładaniem wszelkiego rodzaju instalacji, w tym elektryfikacją, a więc przetwarzaniem energii elektrycznej i dostarczeniem jej odbiorcom. W dziale II rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. ustawodawca nie wyszczególnił konkretnych stanowisk pracy składających się na prace w dziale energetyki. Oczywistym jednak jest, że zarówno montaż linii energetycznych, jak i demontaż już istniejącej wymaga wpierv odpowiedniego przygotowania stanowiska pracy, a zatem do pracy w energetyce należy zaliczyć też wykonywanie prac przygotowawczych. Ponadto wymienione prace odpowiadają

czynnościom opisanym w dziale II ust. 1 pkt 4 zarządzenia nr 9, które wskazują na elektromontera instalacji i urządzeń elektroenergetycznych.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy pozostawało, że w zależności od potrzeb Zakładu przełożony kierował pracownika do pracy, która w danym momencie wymagała wykonania. Istotnym jest, że ubezpieczony zatrudniony na stanowisku elektromontera - w ramach tego stanowiska - wykonywał wszystkie czynności związane z całym procesem technologicznym. Potrzeby Zakładu wyznaczały danego dnia prace do wykonania będące częścią całego procesu technologicznego związanego z zakładaniem (montażem, remontem) wszelkiego rodzaju instalacji elektrycznych, a wykonywanie prac przygotowawczych ściśle związanych z pracą w warunkach szczególnych nie powoduje wyłączenia i uznania, że część z nich nie była wykonywana w warunkach szczególnych. Wobec powyższego, zdaniem Sądu Apelacyjnego, zebrany w sprawie materiał dowodowy, z uwzględnieniem specyfiki zatrudnienia ubezpieczonego w spornych okresach, pozwalał na zakwalifikowanie jego pracy jako wykonywanej w szczególnych warunkach, tj. przy montażu, remoncie eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych. Natomiast, nawet pominięcie okresu służby wojskowej, jak i okresu powrotu ubezpieczonego po służbie do pracy nie spowoduje obniżenia jego stażu pracy w warunkach szczególnych poniżej wymaganych 15 lat.

Organ rentowy zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w całości skargą kasacyjną, wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku i zmianę wyroku Sądu Okręgowego przez oddalenie odwołania ubezpieczonego od zaskarżonej decyzji z dnia 22 października 2018 r. i rozstrzygnięcie o kosztach postępowania, w tym o kosztach zastępstwa procesowego, a także o zobowiązanie ubezpieczonego do zwrotu kosztów procesu wypłaconych w związku z wydaniem zaskarżonego wyroku.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie prawa materialnego - art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy emerytalnej w związku z § 4 ust. 1 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., przez ustalenie prawa do emerytury ubezpieczonego niespełniającego na dzień 1 stycznia 1999 r. warunku posiadania co najmniej 15 lat zatrudnienia w szczególnych warunkach.

Zdaniem skarżącego, skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, jako że ubezpieczony pracował na stanowisku „monter instalacji elektrycznych” i

„elektromonter” w P. „P.” S.A. Oddział w R., które należało do branży budowlanej, co potwierdził sam pracodawca, powołując się w wydanych świadectwach pracy na zarządzenie dotyczące tej właśnie branży, tj. zarządzenie nr 9. Natomiast energetyka to gałąź przemysłu zajmująca się wytwarzaniem (przetwarzaniem) energii elektrycznej oraz ciepłej i dostarczaniem jej odbiorcom. Elektroenergetyka stanowi poddziedzinę energetyki - nie jest zatem uzasadnione zaliczanie do prac szkodliwych w „energetyce” wszystkich prac związanych z montowaniem oraz eksploatacją wszelkich instalacji i urządzeń elektrycznych, jak np. prace przy montażu, remoncie i eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych, jeśli nie są związane i nie wynikają z podstawowej działalności, jaką jest wytwarzanie i przesyłanie energii elektrycznej - odnosi się to również do robót elektroenergetycznych. Nie każda praca elektromontera jest porównywalna z pracą elektromontera w energetyce, a tym bardziej praca polegająca na kopaniu rowów, stawianiu słupów, zakładaniu kabli, budowaniu linii napowietrznych, którą wykonywał ubezpieczony.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona, albowiem w świetle poczynionych w podstawie zaskarżonego wyroku ustaleń faktycznych, zarzuty naruszenia prawa materialnego są uzasadnione w stopniu wymuszającym uchylenie zaskarżonego wyroku. Zgodnie z art. 184 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy, tj. 1 stycznia 1999 r., osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27 ustawy (wynoszący 25 lat), pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa.

Przepisy dotychczasowe w rozumieniu art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej, co zostało potwierdzone w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia

13 lutego 2002 r., III ZP 30/01 (OSNAPiUS 2002 nr 10, poz. 243), zawiera rozporządzenie z dnia 7 lutego 1983 r. Według § 1 ust. 1 tego rozporządzenia, ma ono zastosowanie do pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wymienione w § 4-15 rozporządzenia oraz w wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia, przy czym w myśl § 2 ust. 1 okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Stosownie do § 4 ust. 1 rozporządzenia pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach wymienione w wykazie A nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: 1) osiągnął wiek emerytalny wynoszący dla mężczyzny 60 lat; 2) ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

W załączniku do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. zawarto wykaz A obejmujący listę prac w szczególnych warunkach, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego. W dziale II zatytułowanym „Prace w energetyce”, wskazano jako prace w szczególnych warunkach „prace przy wytwarzaniu i przesyłaniu energii elektrycznej i ciepłej oraz przy montażu, remoncie i eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych i ciepłych”. W orzecnictwie zwraca się obecnie szczególną uwagę na branżowość tego wykazu. W wyroku z dnia 13 lipca 2016 r., I UK 218/15 (LEX nr 2108499), Sąd Najwyższy stwierdził, że w świetle przepisów wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., wyodrębnienie poszczególnych prac ma charakter stanowiskowo-branżowy. Pod pozycjami zamieszczonymi w kolejnych działach wykazu wymieniono bowiem konkretne stanowiska przypisane danym branżom, uznając je za prace w szczególnych warunkach uprawniające do niższego wieku emerytalnego. Przyporządkowanie danego rodzaju pracy do określonej branży ma istotne znaczenie dla jej kwalifikacji jako pracy w szczególnych warunkach. Usystematyzowanie prac o znacznej szkodliwości i uciążliwości oraz przypisanie ich do oddzielnych działów i poszczególnych stanowisk w ramach gałęzi gospodarki nie jest przypadkowe, gdyż należy przyjąć, że konkretne stanowisko narażone jest na ekspozycję na czynniki szkodliwe w stopniu mniejszym lub większym, w zależności

od tego, w którym dziale gospodarki jest umiejscowione (zob. także wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 16 czerwca 2009 r., I UK 20/09, LEX nr 515698 i I UK 24/09, LEX nr 518067; z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10, LEX nr 619638; z dnia 14 marca 2013 r., I UK 547/12, OSNP 2014 nr 1, poz. 11). Konieczny jest bezpośredni związek wykonywanej pracy z procesem technologicznym właściwym dla danego działu gospodarki. Oznacza to, że przynależność pracodawcy do określonej gałęzi (branży) gospodarki ma istotne znaczenie i nie można dowolnie, z naruszeniem postanowień rozporządzenia, wiązać konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały przypisane w tym akcie prawnym. Nie można więc przyjąć, że istotny dla stwierdzenia wykonywania pracy w szczególnych warunkach jest wyłącznie rodzaj tej pracy, a bez znaczenia pozostaje okoliczność zatrudnienia pracownika w określonym sektorze gospodarki. Biorąc pod uwagę treść art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości psychofizycznej dla zdrowia ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia, należy przede wszystkim stwierdzić (ustalić i ocenić), czy konkretne stanowisko narażone jest na ekspozycję na czynniki szkodliwe w różnym stopniu w zależności od tego, w którym dziale przemysłu (gospodarki) jest umiejscowione. Jeżeli bowiem uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia konkretnej pracy wynika właśnie z jej branżowej specyfiki, to należy odmówić tego szczególnego waloru pracy wykonywanej w innym dziale gospodarki. Natomiast w sytuacji, gdy stopień szkodliwości czy uciążliwości danego rodzaju pracy nie wykazuje żadnych różnic w zależności od branży, w której jest ona wykonywana, to brak jest podstaw do zanegowania świadczenia jej w warunkach szczególnych tylko dlatego, że w załączniku do rozporządzenia została przyporządkowana do innego działu przemysłu (gospodarki). Jeżeli bowiem pracownik w ramach swoich obowiązków stale i w pełnym wymiarze czasu pracy narażony był na działanie tych samych czynników, na które narażeni byli pracownicy innego działu, w ramach którego to działu takie same prace zaliczane są do pracy w szczególnych warunkach, to różnicowanie tych stanowisk pracy musiałoby być uznane za naruszające zasadę równości w zakresie uprawnień do ubezpieczenia społecznego pracowników wykonujących taką samą pracę. Z ustanowionej na gruncie art. 32 ust. 1 Konstytucji

RP zasady wynika bowiem nakaz jednakowego traktowania podmiotów znajdujących się w zbliżonej sytuacji oraz zakaz różnicowania w tym traktowaniu bez przyczyny znajdującej należyte uzasadnienie w przepisie rangi co najmniej ustawowej. Zasady sprawiedliwości wymagają przy tym, aby zróżnicowanie prawne podmiotów (ich kategorii) pozostawało w adekwatnej relacji do różnic w ich sytuacji faktycznej jako adresatów danych norm prawnych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2014 r., I UK 314/13, OSNP 2015 nr 5, poz. 66 czy z dnia 26 marca 2014 r., II UK 368/13, OSNP 2015 nr 7, poz. 99).

Dokonując oceny jakie prace w energetyce mogą być uznane za prace w szczególnych warunkach Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie konsekwentnie prezentuje pogląd (zob. wyroki: z dnia 17 kwietnia 2014 r., I UK 384/13, LEX nr 1466626; z dnia 24 czerwca 2015 r., I UK 359/14, OSNP 2017 nr 5, poz. 60; z dnia 15 września 2015 r., II UK 301/14, LEX nr 1816558; z dnia 6 grudnia 2017 r., III UK 281/16, LEX nr 2434687; z dnia 15 października 2019 r., I UK 215/18, OSNP 2020 nr 9, poz. 100; z dnia 9 lipca 2020 r., III UK 477/18, LEX nr 3225005; z dnia 27 stycznia 2021 r., II USKP 6/21, LEX nr 3112922), że za prace w szczególnych warunkach w energetyce mogą być uznane tylko takie prace, które są realizowane w przedsiębiorstwie działającym w ramach tej gałęzi przemysłu i które polegają na montażu, remoncie i eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych i ciepłych, ściśle związanych z wytwarzaniem i przesyłaniem energii elektrycznej i ciepłej. Chodzi przy tym o kwalifikowany charakter tych prac wynikający właśnie z wykonywania ich w obrębie „systemu energetycznego”, w skład, którego wchodzi zakłady wytwarzające energię elektryczną i ciepłą oraz przesyłające tę energię do odbiorców. Zgodnie z regulacją działu II wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., znaczenie dla nabycia uprawnień do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym ze względu na wykonywanie prac w szczególnych warunkach, mają prace wykonywane stale i w pełnym wymiarze w energetyce, tzn. prace przy wytwarzaniu i przesyłaniu energii elektrycznej i ciepłej oraz przy montażu, remoncie i eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych i ciepłych (wykaz A, dział II - w energetyce). Branżowy charakter pracy w energetyce ma zatem znaczenie decydujące. W wyroku z dnia 24 czerwca 2015 r., I UK 359/14, Sąd Najwyższy przyjął, że umieszczenie w dziale II wykazu A (na takich samych,

równych zasadach) prac montażowych, remontowych i eksploatacyjnych oznacza, iż każdy z tych rodzajów prac musi charakteryzować się narażeniem na ekspozycję takich samych czynników szkodliwych oraz takim samym stopniem owej ekspozycji. Jeśli bowiem prawodawca wymienia jedynie rodzaje czynności, których wspólną cechą jest ich realizacja przy wytwarzaniu i przesyłaniu energii elektrycznej i ciepłej, to bez względu na to, czy są one wykonywane przy montażu, remoncie bądź eksploatacji urządzeń służących do wytwarzania i przesyłania energii, muszą charakteryzować się takim samym stopniem szkodliwości dla zdrowia i uciążliwości. Jest to natomiast możliwe tylko wówczas, gdy wszystkie te prace są wykonywane w takich samych (albo przynajmniej bardzo zbliżonych) warunkach i stanowią pewien ciąg technologiczny, który rozpoczyna się od montażu urządzeń elektroenergetycznych i ciepłych służących wytwarzaniu i przesyłaniu energii elektrycznej i ciepłej, a następnie jest związany z ich bieżącą eksploatacją, w ramach której będzie też występować konieczność przeprowadzenia remontów tych urządzeń. Z tego względu nie uznaje się za prace w szczególnych warunkach, o których mowa w dziale II wykazu A do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., prac związanych z montowaniem oraz eksploatacją wszelkich instalacji i urządzeń elektrycznych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2015 r., I UK 359/14), prac polegających na kopaniu rowów przy pomocy kilofa i łopaty, stawianiu słupów, układaniu kabli oraz budowie energetycznych linii napowietrznych na wysokości wraz z urządzeniami w postaci stacji transformatorowych, podłączanie energii do budynków w przedsiębiorstwie podlegającym Ministrowi Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2015 r., II UK 301/14 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 22 kwietnia 2021 r., III AUA 1158/20, LEX nr 3175146), pracy przy montażu, remoncie i eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych, jeżeli nie są one związane i nie wynikają z podstawowej działalności, jaką jest wytwarzanie i przesyłanie energii elektrycznej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2017 r., III UK 281/16 czy wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 11 kwietnia 2018 r., III AUa 1477/17, LEX nr 2609410), prac przy remontach i montażach napowietrznych linii przesyłowych średniego i niskiego napięcia wykonywanych w Przedsiębiorstwie Elektryfikacji Rolnictwa (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2019

r., I UK 215/18), wykonywanie prac przy montażu i remoncie sieci niskiego napięcia przez elektromontera zatrudnionego w przedsiębiorstwie budowlanym (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2020 r., III UK 74/19, LEX nr 3170623). W wyroku z dnia 13 września 2018 r., II UK 246/17 (LEX nr 2549412), Sąd Najwyższy przyjął, że zatrudnionym w energetyce nie jest zatem ten, kto jest elektromonterem w zakładzie branży budowlanej, bo jego praca nie polega na wytwarzaniu i przesyłaniu energii elektrycznej ani stale (dzień po dniu) i w pełnym wymiarze pracy przy montażu, remoncie i eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych i ciepłych. Czym innym jest sieć elektryczna i urządzenia elektroenergetyczne w zakładzie produkcyjnym (przemysłowym) budownictwa i czym innym jest sieć elektryczna i takie urządzenia w energetyce. Z kolei w wyroku z dnia 9 lipca 2020 r., III UK 477/18, Sąd Najwyższy, wskazał, że prace montażowe i konserwacyjne urządzeń elektroenergetycznych (wymienione w dziale II wykazu A) powinny być ściśle związane z wytwarzaniem i przesyłaniem energii elektrycznej, a tym samym wykonywane w przedsiębiorstwie branży energetycznej. Warto przy tym zwrócić uwagę, że pod wymienioną wyżej pozycją wykazu A mowa jest jedynie o pracach montażowych i konserwacyjnych urządzeń elektroenergetycznych związanych (obok wytwarzania) z przesyłaniem energii elektrycznej. Pojęcie to nie jest tożsame z wszelkimi formami dostarczania czy też transportowania tej energii do odbiorców. Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1385 ze zm.) odróżnia bowiem przesyłanie od dystrybucji. W art. 3 pkt 4 lit. a Prawa energetycznego mowa jest o przesyłaniu - transporcie między innymi energii elektrycznej sieciami przesyłowymi w celu ich dostarczenia do sieci dystrybucyjnych lub odbiorcom końcowym przyłączonym do sieci przesyłowych, zaś w pkt 11a tego artykułu zdefiniowano sieć przesyłową, jako sieć elektroenergetyczną najwyższych lub wysokich napięć, za której ruch sieciowy jest odpowiedzialny operator systemu przesyłowego. Natomiast w myśl art. 3 pkt 5 lit. a Prawa energetycznego, dystrybucją jest transport energii elektrycznej sieciami dystrybucyjnymi w celu ich dostarczenia odbiorcom. Stosownie do punktu 11b powołanego artykułu, siecią dystrybucyjną jest sieć elektroenergetyczna wysokich, średnich i niskich napięć, z której ruch sieciowy jest odpowiedzialny operator systemu dystrybucyjnego. W świetle przytoczonej regulacji Prawa energetycznego, istotnymi

elementami odróżnienia pojęcia przesyłania od dystrybucji są parametry sieci służących do wykonywania działalności przesyłowej oraz dystrybucyjnej, a także kryterium funkcjonalne, czyli rola, jaką sieci te pełnią w systemie elektroenergetycznym. Analogicznie do tej kwestii podchodził poprzedni akt prawny, to jest ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o gospodarce energetycznej (Dz.U. Nr 21, poz. 96), na co zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 lipca 2018 r., III UK 101/17 (LEX nr 2566499).

Przypomnieć trzeba, że w niniejszej sprawie pracodawca ubezpieczonego nie był operatorem systemu przesyłowego, ponieważ było to przedsiębiorstwo branży budowlanej, a ubezpieczony będąc zatrudniony na stanowisku elektromontera, zajmował się budową napowietrznych linii elektrycznych i wykonywał wszystkie prace związane z ich podłączaniem do linii energetycznej, tj. wytyczenie linii (kopanie rowów, dołów), rozciągnięcie i stawianie słupów, pociągnięcie linii (rozciągnięcie przewodów), stawianie stacji T., wykonanie przyłączy na słupach oraz rozdzielniach. Rację ma zatem skarżący zarzucając, że brak jest podstaw do przyjęcia, iż przedsiębiorstwo to uczestniczyło w procesie technologicznym związanym z przesyłaniem energii elektrycznej w rozumieniu Prawa energetycznego. Dla zakwalifikowania pracy jako pracy w szczególnych warunkach wymienionej w dziale II wykazu A nie wystarczy zaś wykonywanie pracy na stanowisku elektromontera przy budowie linii elektrycznych. Prace montażowe i konserwacyjne urządzeń elektroenergetycznych (wymienione w dziale II wykazu A) powinny być ściśle związane z wytwarzaniem i przesyłaniem energii elektrycznej, a tym samym wykonywane w przedsiębiorstwie branży energetycznej. Z poczynionych przez Sądy orzekające ustaleń, którymi Sąd Najwyższy jest związany (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), wynika natomiast, że przedmiot działalności Zakładu, w którym zatrudniony był ubezpieczony nie podlegał pod tę dziedzinę przemysłu, jaką jest energetyka. Ponadto w samej gałęzi przemysłu, jaką jest energetyka, do prac w szczególnych warunkach nie zalicza się wszelkich prac, lecz tylko te wskazane w dziale II (literalnie), tj. prace przy wytwarzaniu i przesyłaniu energii elektrycznej i ciepłej oraz przy montażu, remoncie i eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych i ciepłych.

Kierując się rozważaniami dokonanymi powyżej Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w

sentencji, ponieważ złożenie wniosku restytucyjnego uniemożliwia wydanie wyroku reformatoryjnego, choćby były spełnione przesłanki z art. 398¹⁶ k.p.c.

[SOP]

[ms]